

Joana

Joan Margarit

Barcelona: Proa, 2002

Francesc Codina i Valls

En el pròleg de *Joana*, el divuitè llibre de poesia en català de Joan Margarit, l'autor ha volgut fer públics, amb absoluta franquesa, el motiu i la gènesi dels trenta-set poemes que l'integren. El recull, datat entre l'octubre de 2000 i el setembre de 2001, constitueix una mena de registre, ordenat cronològicament, dels impactes emocionals i morals que ha experimentat el poeta arran de la darrera malaltia, agonia i mort, a l'edat de trenta anys, d'una «persona molt especial» i molt estimada: la seva filla Joana, la qual, «a causa de les seves minusvàlues, que li deixaven l'amor com a única eina per a sobreviure, era incapaç de rancúnia, d'orgull, de qualsevol dels més ínfims senyals de maldat». Així, doncs, el poemari, com confessa Margarit al final de la introducció, respon a la necessitat de «tancar aquest temps per retrobar, si és possible, la Joana d'abans», és a dir, la persona real i única, inefable, que encarnava «el més delicat i bondadós que pot oferir la vida».

El primer trasbals saludable que ens pot provocar la lectura d'aquesta obra, sorgida al dictat de la profunda necessitat d'expressió d'un pare adolorit, és la redescoberta d'una veritat elemental que sovint tendim a oblidar: la singularitat, la unitat irreductible de cada ésser, de cada persona. Sabem prou bé que, amb l'objectiu d'analitzar a fons les situacions, les conductes o les minusvàlues diverses que afecten les persones, els sociòlegs, els psicòlegs, els pedagogs o els estudiosos de qualsevol disciplina de les anomenades ciències humanes, no paren d'esforçar-se a determinar tipologies genèriques d'individus que ens ajudin a segmentar i a sistematitzar aquesta complexa realitat a fi de poder-hi actuar amb més coneixement i eficàcia. Inevitablement, l'adopció d'aquesta mirada objectiva, científica i especialitzada sobre la realitat humana –que cada dia modula més la mirada de la majoria de nosaltres, i sobretot, per raons òbvies, la dels educadors i dels ensenyants– comporta el risc d'enterbolir-nos la visió d'allò que hi ha de preciosament únic en la configuració particular de qualitats humanes, positives o negatives, que cada persona encarna. És proba-

blement per això, per donar testimoni d'aquesta singularitat, que el poeta ha volgut titular el llibre amb el nom de la protagonista, tot descartant –tal com explica en un breu epíleg– un altre possible títol, «Mai més» (adaptació del «Nevermore» del corb de Poe), que, «al cap i a la fi, no era més que una afirmació filosòfica».

Tanmateix, la descoberta de la unitat d'algú (que sols és viable a través de l'amor, com expressa molt bé el poema «Mari») no ens en desvela pas el misteri. El misteri de Joana, el misteri de l'altre, no s'esvaeix pas amb el tracte, l'estimació o la pèrdua, sinó que s'aprofundeix. Així, el poeta expressa els límits de tota comunicació interpersonal amb uns versos d'una lucidesa esbalaïdora: «No sabré mai què és el que saps de mi, / ni en quina veritat hem estat junts, / ni si hi serem per sempre... («L'alba a Cádiz»)

En el llibre hi ha poemes d'una duresa virulenta, com ara «Saqueig», que constata la devastació irreversible que la malaltia ha produït en la filla estimada, fins al punt que el poeta ha de reconèixer que «ara ets una altra», i tanmateix encara «queda / aquest cos devastat per un saqueig / que m'estimo com t'he estimat a tu». Hi ha també versos d'un lirisme revoltat, com els de «Súplica», una mena de *carpe diem* desesperat, quan ja no resta temps: «Morir-se encara és viure, em repeteixo. / D'aquest matí d'hivern, amable i tebi, / per favor, no te'n vagis, no te'n vagis». Inexorablement, però, la mort arriba en «Un pobre instant», i, després de l'enterrament («Final»), el poeta descobreix la impotència de la paraula: «i les meves paraules sobre tu / no tenen més sentit que el rovellat / pany d'una porta que no s'obre enlloc».

A partir d'aquest punt, l'absència de la filla força el poeta a recompondre imaginativament l'espai i el temps de la seva vida, perquè, com ens diu al pròleg, «el món sense la Joana s'assembla al que vam viure junts, però no és el mateix». Així, el poema «Espai i temps», els de la casa familiar, s'omple de rastres invisibles i silenciosos: «els mobles són més foscos, / i per l'escala baixen / la càlida barana que recorda / la teva

mà petita i els graons / que encara van sentint de les teves passes.» A «Record militar», uns versos excepcionals i colpidors relliguen el passat juvenil del poeta amb el present, la premonició amb el record, el somni de la filla encara no nascuda amb el buit deixat per la filla que acaba de morir, la deficiència amb la bellesa, l'amor amb el dolor:

Deficient, amb crosses: no hi ha hagut
noia més maca per a mi. Avui
et recordo en les boires dels estius
als verds turons on era el campament.
Tu no existies, però ja em somreies
des del crepuscle, mentre un soldat jove
escoltava en el toc d'oració
la soledat d'un dia com aquest,
quan t'ha perdut a tu, la seva filla.

Les consideracions estrictament estètiques que es puguin fer sobre un llibre com aquest corren el risc de semblar inoportunes o, si més no, sobreres. Tanmateix, com comprovarà ben aviat el lector que s'hi gosi enfrontar, no es pot silenciar el fet que *Joana* és una obra de construcció impecable. Teixida amb un llenguatge sobri i precís, aconsegueix d'endinsar-nos en una bellesa d'intensa tristor, per mitjà d'una forma artística que s'adiu amb la realitat de la nostra precària condició humana. En definitiva, ens trobem davant un fruit impressionant del dolor i de l'amor. I és que, al final, com diu la cita de Philip Larkin que clou el recull, *what will survive of us is love*: «el que ens sobreviurà és l'amor», en la versió de Joan Margarit.